

Romantiek I

- Vroeg (vanaf 1800)
- Hoog (vanaf 1830)
- Laat (vanaf ca. 1890)
- Franse Revolutie leidt tot:
 - Nationalisme
 - Kolonialisme
 - Moderne structuur, los van Kerk
 - Aandacht voor het individu

143

Romantiek 2

- Ontstaan vooruitgangsideologie:
 - Originaliteitsgedachte
 - Uitbreiding/afwijking van de norm
 - Academische versus teleologische romantiek
- Nationale Scholen
- Instrumentale muziek

144

Tijdstafel 1800-1900

145

18de eeuw (klassiek)	19de eeuw (romantiek)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vereenvoudiging ✓ Toenemend belang van het instrumentale ✓ Vastleggen van 'standaard' ✓ In dienst 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Techniciteit ✓ Overwicht van het instrumentale ✓ Afwijking van de norm ✓ Vrijscheppend

146

Romantiek 3

- Classicisten
- Romantici
 - Onbewust: Paganini (speeltechniek), Field (*nocturnes*), Spohr (chromatiek, 'Leitmotiv'), Löwe (dramatisch lied)
 - Bewust: Weber, Beethoven
 - Negatief: Rossini, Mendelssohn

147

Romantiek 4: Beethoven I

- Vroege periode: *op. 13*
- Midden periode
 - Scheiding parameters
 - Symfonie 3, 5, 6
- Late periode
 - Symfonie 9
 - *Diabelli-varianties*
 - *Strijkkwartetten*

148

Romantiek 5: Beethoven 2

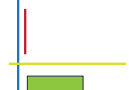
- Vrijscheppend genie
- Vernieuwing vorm
- Extra-muzikale duiding
- Pianosonate, strijkkwartet, symfonie

149

Romantiek 6: Weber

- Opera (Singspiel) *Der Freischütz*
- Gedeeltelijk doorgecomponeerd
- Concept van 'Leitmotiv'
- Het declamatorische
- *Euryanthe* (geen gesproken dialogen)
- *Oberon* (in het Engels)

150

Romantiek 7: Rossini

- *Guillaume Tell* als voorloper van 'Grand Opéra' (grote ensembles)
- Vernieuwer van de classicistische opera buffa via herleving van Italiaanse belcanto
 - Virtuositeit
 - Briljante orkestratie

151

Romantiek 8: Schubert 1

- Symfonie
 - Overwegend classicistisch: 1-6
 - *De Onvoltooide*
 - *De Grote*
- Kamermuziek
 - *Octet*
 - *Strijkkwartetten*
 - *Strijkkwintet*
 - *Forellenkwintet*

152

Romantiek 9: Schubert 2

- Piano
 - Kleinere genres
 - Monumentale *Wandererphantasie*
 - sonates

153

Romantiek 10: Schubert 3

- Lied
 - Duits romantisch lied
 - Verzelfstandiging stem / begeleiding met versterkende werking
 - *Erlkönig*
 - Cycli *Die schöne Müllerin*, *Die Winterreise*
 - Types:
 - Strofisch
 - gevarieerd strofisch
 - Doorgecomponeerd
 - declamatorisch

154

Romantiek 11: Mendelssohn

- Wonderkind
- *Octet*: monumentale stijl
- 5 grote symfonieën
- Programmatische ouvertures
- Stijl
 - Verbinding oud (contrapunt) met klassiek (Mozart) en romantische techniek (Beethoven)
 - Bewuste synthese, vertrekkend vanuit het classicistische

155

Romantiek 12: vroegromantiek algemeen 1

- Stijl
 - Norm/afwijking
 - Het extra-muzikale
 - Isoleren van parameters
 - Hiërarchie in genres (bv. opera vs. duet)

156

Romantiek 13: vroegromantiek algemeen 2

- Instrumentatie
 - Homogeen klankbeeld, continuïteit
 - Kamermuziek: standaardisering (Pi3, SQ) naast verscheidenheid
 - Dirigent

157

**Romantiek 14: vroegromantiek
algemeen 3**

- Orkestratie
 - Homogeniteit
 - Dynamische schakeringen \approx speelwijzen
 - Sonoriteiten
 - Deel van het compositieproces
 - 'kopiëren' van type-instrumentatie (bv. harpeggio op piano)

158

**Romantiek 15: vroegromantiek
algemeen 4**

- Melodie
 - Ruimere combinatiemogelijkheden
 - Symmetrie gecombineerd met afwijking
 - Buiten het 'optimale' in functie van expressie
- Tijd en dynamiek
 - 'Deel' is niet langer gelijk aan 'beweging'
 - Ritme: meer notenwaarden, verzelfstandiging
 - Accenten als expressiemiddel

overgangsdynamiek

159

**Romantiek 16: vroegromantiek
algemeen 5**

- Harmonie
 - In functie van het expressieve: bv. onvolledig akkoord
 - Verminderd septiem akkoord als 'loper'
- Tonaliteit
 - Modulatie o.w.v. expressie
 - Intratonale modulaties
 - Toename chromatiek

160

Romantiek 17: vroegromantiek algemeen 6

- **Vorm**
 - Enerzijds blijven standaardvormen
 - Anderzijds vervangingen door typische vormen: scherzo (i.p.v. menuet), ländler, tarantella (i.p.v. rondo)
 - Romantisch vormprincipe: continue stroom van muziek
 - Romantische kleinvorm: bv. *Lieder ohne Worte*

161

Tijdstafel 1800-1900

162

Romantiek 18: hoogromantiek

- **Stellingname t.o.v. verworvenheid**
 - Academisch
 - Teleologisch
 - Nationale scholen
 - Rusland
 - Polen
 - Vlaanderen
 - Scandinavië
 - Bohemen

163

Romantiek 19: Berlioz 1

- Geen instrumentalist
- *Symphonie fantastique* (1830)
 - ‘idée fixe’
 - Orkestratie
- *Lélio, ou la retour à la vie*
- *Harold en Italie*
- Vermenging genres: opera/oratorium-achtige werken

164

Romantiek 20: Berlioz 2

- Lieder
 - vermenging koor/sololied
 - Aanzet tot de ‘mélodie’
- *Grande messe des morts* (Requiem, 1837)
 - Ruimtelijke werking
 - Bizarre orkestratie

165

Romantiek 21: Berlioz 3

- Het dramatische > het esthetische
- Profiel van onconventioneel ‘genie’
- ‘miskend’, ‘voor op zijn tijd’
- Afwijking als norm (!)
- Vooruitgrijpend op Wagner
- ‘realisme’: ideeënmuziek, inclusief het demonische
- Orkestratie: cf. ‘col legno’

166

Romantiek 22: Chopin I

- Als pianist grotendeels autodidact (> onorthodox)
- Polen/Frankrijk
- Beau monde
- George Sand
- Liszt-Thalberg

167

Romantiek 23: Chopin 2

- Ornament als structurerend middel; onderdeel van virtuoze speelwijze
- Salonmuziek: goede muziek binnen een klein milieu
- Pianomuziek:
 - Pedagogisch
 - Salon
 - Grotere vormen
- Eenzijdig genie

168

Romantiek 24: Schumann I

- Pianolessen bij Friedrich Wieck
- Florestan (vooruitstrevend) / Eusebius (poëtisch)
- 'optimalisatie' pianotechniek
- *Neue Zeitschrift für Musik*
- Huwelijk met Clara Wieck
- Pro Schubert, Mendelssohn, Chopin, Brahms
- Overlijdt in een instelling

169

Romantiek 25: Schumann 2

- Pianomuziek
 - *Abeggvariaties*: structuurdenken via intervallen
 - Cycli kortere pianowerken
 - Sonates: symfonisch gedacht
- Orkestmuziek
 - 4 symfonieën: nog in partijen gedacht (i.p.v. totale sonoriteit)
 - PiConcerto, VcConcerto: polyfonie als expressiemiddel

170

Romantiek 26: Schumann 3

- Lieder
 - Poëtische suggestie
 - Grote samenhang in cycli: muziek 'interpreteert' de gedichten; *Dichterliebe / Frauenliebe und Leben*
- Kamermuziek
 - Pi4, Pi5: tot minimum gereduceerd orkest (i.t.t. vroegromantiek: 'briljante' kamermuziek)

171

Romantiek 27: Liszt I

- Fascinatie godsdienst, mystiek en minnaressen (Marie d'Agoult)
- Les van Czerny, Salieri, Reicha
- Carrière als pianist; concertreizen
- Wedstrijden met Thalberg
- Weimar: operaproducties (Wagner), symfonische gedichten
- Rome: poging tot hervorming religieuze muziek

172

Romantiek 28: Liszt 2

- Virtuozenjaren
 - Van optimaal naar maximaal
 - Toevoeging van het poëtische, via 'orkestrale' schrijfwijze (effecten genereren illusie)
 - Parafrases, transcripties
 - Bravourestukken

173

Romantiek 29: Liszt 3

- Weimar
 - Accent op het inhoudelijke: transformatietechniek
 - Concerti, symfonieën, pianosonate
- Rome
 - Religieus, sober: *Via crucis*
 - Omnitonaliteit: *bagatelle zonder tonaliteit* (1885)

174

Romantiek 30: Liszt 4

- Transformatietechniek
 - Voor het eerst in *Années de Pélerinage*
 - Vanuit karaktervariatie
 - Vanuit het programmatische
 - Er is geen schema, enkel ontwikkeling ('één grote doorwerking')
 - Zowel étude als karakterstuk
 - Ook in de *pianosonate*, in de symfonische gedichten

175

Romantiek 31: Liszt 5

- Het recital
- Pianopedagoog
- Symfonisch gedicht
- Programmamuziek
- Transformatietechniek
- Invloed op Nationale Scholen en Wagner

176

Romantiek 32: Wagner I

- Theaterwereld
- Weber *Freischütz*
- Parijs:
 - Contact met muziek van Meyerbeer, Berlioz
 - Contact met Liszt
 - Filosofie Feuerbach: goden als menselijk verzinsel (cf. *Ring*)
- Dresden: contact met Bakoenin (1849)

177

Romantiek 33: Wagner 2

- Zürich: ballingschap
- Beieren: Ludwig II
- Bayreuth: voltooiing *Ring* (1874)
- Geschriften: *Oper und Drama* (1851)

178

Romantiek 34: Wagner 3

- Jeugdwerken
 - *Die Feen*
 - *Das Liebesverbot*
 - *Rienzi*
 - Doorgecomponeerd
 - Open vorm
 - Declamatorische zangstijl
 - Herkenningsmotieven in de lijn van Weber, maar nog niet structurerend

179

Romantiek 35: Wagner 4

- Basis ideeëndrama:
 - *Der Fliegende Holländer*
 - *Tannhauser*
 - *Lohengrin*

180

Romantiek 36: Wagner 5

- Muziekdrama ('Gesamtkunstwerk'):
 - *Der Ring des Nibelungen* (1854-1874)
 - *Das Rheingold* (1854)
 - *Die Walküre* (1856)
 - *Siegfried* (1871)
 - *Götterdämmerung* (1874)

181

Romantiek 37: Wagner 6

- Samenhang via het epos en via muzikale middelen
- Leitmotive structureren (\approx Liszt), verbinden, symboliseren (\approx Weber)
- Nieuw type melodie: gebaseerd op het motivische ('unendliche Melodie')
- 'romantische polyfonie': homofoon, met ritmisch en melodische vrij bewegende akkoordnoten

182

Romantiek 38: Wagner 7

- Muziekdrama:
 - *Tristan und Isolde* (1859)
 - *Die Meistersinger von Nürnberg*
 - *Parsifal*

183

Romantiek 39: Wagner 8

- Invloed en belang
 - Vanaf ca. 1880 in Parijs (symbolisten), nadien verspreiding
 - Symbool Duitse cultuur 19de eeuw
 - Controversieel (o.a. o.w.v. standpunt Joden)
 - Positieve invloed: Bruckner, Mahler, Strauss..., nadien expressionisme
 - Negatieve invloed: Tsjajkovskij, Debussy
 - In oppositie met academische romantiek
 - Duidelijkste exponent teleologische romantiek

184

Romantiek 40: Verdi I

- Eerste succes met *Nabucco*
- Nieuwe stijl ca. 1850:
 - *Rigoletto*
 - *Il trovatore*
 - *La traviata*
- rol in onafhankelijkheidsstrijd

185

Romantiek 41: Verdi 2

- Kenmerken
 - Groot en dramatisch
 - Deelaspecten tot grote verfijning:
 - Belcanto (met zeer hoog en herkenbaar melodisch gehalte)
 - Orkest
 - Dialoog
 - Declamatorische (vernieuwde vorm van recitatief)
 - Geen duiding (i.t.t. Wagner)
 - Psychologisch drama
 - Realisme (bv. lokaal coloriet)

186

Romantiek 42: Franck I

- Motivische variatie
- Polyfone orgeltraditie
- Beethoventraditie
 - Ideeënmuziek
 - Cyclische principe
 - Thematische arbeid
- Wagnerinvloed

187

Romantiek 43: Franck 2

- Symfonische gedichten (met eigen toepassing, bv. koor, solisten)
- *Variations symphoniques* (1889)
 - Weinig dramatiek
 - Veel subtiliteiten
 - Vooruitgrijpend op het impressionisme
- *Symfonie en re* (1888):
 - Cyclisch
 - niet extra-muzikaal
- Orgelwerk

188

Romantiek 44: Bruckner

- Vroege werken: invloed classicisme
- *Mis in D* (1864): eigenheid (tussen Beethoven en Wagner)
- Symfonieën
 - ‘eenvoudige’ orkestratie
 - Formeel origineel, ‘vreemd’, blokken, afgebroken climaxen
 - Monumentaal
 - Dramatische stuwung < sonoriteitsstuwung

- Omstreden

189

Romantiek 45: Brahms I

- Contact met:
 - Joseph Joachim
 - Hans von Bülow
 - Robert Schumann en Clara Wieck
- Verzet tegen Liszt en Wagner

190

Romantiek 46: Brahms 2

- Koormuziek
 - *Ein deutsches Requiem*
- Lieder
 - Enerzijds: haast volks
 - Anderzijds: declamatorisch, doorgecomponeed kunstlied
- Piano
 - Muzikaal zinvolle > pianistische
 - In het verlengde van Schumann
- Kamermuziek

191

Romantiek 47: Brahms 3

- Orkestmuziek
 - Relatief laat
 - *Haydnvariaties* (karaktervariaties)
 - *Symfonie: 1* ('10de van Beethoven'), 4
 - *Concerti* zijn symfonisch, niet-virtuoos
- 'Absolute' muziek: "tönend bewegte Formen" (Hanslick)

192

Romantiek 48: Brahms 4

- Belang
 - Chromatiek als expressie binnen het tonale (i.t.t. Liszt)
 - *Imitari et aemulari*
 - Structureel denken (intervallen; cf. *symfonie 4*)
 - Beethoven: expressie > eufonie
 - Brahms: structuur > expressie > eufonie
 - Gebruiksmuziek/kunstmuziek: *Hongaarse dansen*
 - Boegbeeld academische romantiek

193

Romantiek 49: Nationale Scholen I

- Moessorgskij
 - De 'vijf' ('het machtige hoopje'): M. Cui, Balakirev, Borodin, Rimskij-Korsakov
 - Liederen: declamatorisch, intervaldenken
 - Symfonische gedichten
 - *Schilderijtentoonstelling*
 - *Boris Godoenov*: kritische reflectie over tsarendom
 - Sonoriteit > harmonisch denken (impressionisme)
 - Telos = Russische muziek
 - Negatie van vorm/regels/welluidende (expressionisme)

194

Romantiek 50: Nationale Scholen 2

- Tsjajkovskij
 - Invloed Schumann
 - Symfonieën: 1-3 nationalistisch, 4-6 artistiek/technisch hoogstaand
 - Concerti: grote populariteit
 - Balletten: traditiebevestigend

195

Romantiek 51: Nationale Scholen 3

- Dvorak
 - Invloed Liszt/Wagner
 - Nadien invloed Brahms
 - Nationalistisch in opera's
 - Symfonieën: 9
 - Kamermuziek: SQ, trio
 - Traditiebevestigend
 - Integratie volksidioom (bv. dumka)

196

Romantiek 52: H-R algemeen 1

- Stijl
 - Orkestratie
 - Versmelting
 - 'Verbetering' instrumenten; gevolg complexere schrijfwijze
 - Acad. rom.: klassiek orkest = basis
 - Teleol. rom.: experimenteel, ongekende: plastisch en illusionistisch (Wagner)
 - Nat. sch.: coloriet (decoratief)

197

Romantiek 53: H-R algemeen 2

- Kleur en sterkte
 - 'sfeer': geheel van details die waargenomen worden maar niet rationeel geduid
 - Maat, metrum: zwevend metrum/polymetrisch > maatprincipe
 - Ritme: complex en gedifferentieerd

198

Romantiek 54: H-R algemeen 3

- Tonaliteit
 - Acad. rom.:
 - vertrekt van classicistisch tonaliteitsprincipe
 - uitgebreid met nevengraden
 - Modulaties als expressiemiddel
 - 4/5klanken, harmonische versieringen, expressieve dissonanten
 - Tel. rom.:
 - Liszt: omnitaliteit, modaal, parallelle kwinten
 - Wagner: sterk harmonisch, maar met een logica vanuit elke stem

199

Romantiek 55: H-R algemeen 4

- Stemvoering
 - ‘echte’ polyfonie (vooral acad. rom.)
 - Romantische polyfonie
- Melodie
 - Herkenbare, afgesloten melodische gestalten (Verdi) als citaat (Brahms)
 - Toename intervaldenken

200

Romantiek 56: H-R algemeen 5

- Vorm
 - Sonatevorm als vertrekpunt voor afwijking
 - Neiging tot structuurdenken
 - Romantische polyfonie
- Acad. rom.:
 - Principe climax/anticlimax: I doorlopend geheel
 - Daarbinnen: fuga, passacaglia
 - Cyclisch principe
 - Episodisch denken (bv. intermezzo-tussendelen)
- Tel. rom.:
 - Elk detail belangrijk
 - continuïteit

201

Romantiek 57: Opera I

- Grand opéra
 - Meyerbeer: geïntegreerd geheel, expressief monumentalisme
 - Gounod: spectaculaire < herkenbare, realistische
 - Bizet: *Carmen* (1875)
 - Shockerend: ‘opéra comique’ met moord aan het einde en weezinwekkende personages (in illo tempore)
 - Realisme: overtuigende karaktertypering
 - Invloed op verisme (Puccini)

202

Romantiek 58: Laatromantiek 1

- Alleen in muziek (elders: 1890-1910 begin modernisme)
- 1890
 - Feitelijk: einde hoogromantische productie, begin Mahler/ Strauss, Satie, Debussy
 - Stilistisch: andere stijlmiddelen treden naar voren

203

Romantiek 59: Laatromantiek 2

- Rimskij-Korsakov
 - Orkestrator
 - Geen expressie-esthetiek, esthetische theorieën maar techniciteit
- Puccini
 - Belcanto ≈ verisme
 - Bewust van het modernisme, citaatdenken (neoclassicistisch)
- Wolf
 - Lied: stijl als stijlmiddel, pluralistisch

204

Romantiek 60: Laatromantiek 3

- Mahler
 - Symfonie 1
 - Symfonie 2-3-4 ('Wunderhorn'; vocaal)
 - Symfonie 5-6-7 (instrumentaal)
 - Symfonie 8
 - *Lied von der Erde*
 - Symfonie 9
 - Synthese symfonie en lied
 - Samenvatting alle stijlmiddelen romantiek
 - Ideeën muziek verruimd tot muzikale filosofie

205

Romantiek 61: Laatromantiek 4

- Richard Strauss
 - Symfonische gedichten: programmatisch, eerst 'uitdrukkend', dan 'narratief', vervolgens 'portretterend' en realistisch
 - Opera
 - *Salomé* en *Elektra* pre-expressionistisch
 - Nadien neoclassicistisch
 - *Vier Letzte Lieder* (1948)

206

Romantiek 62: L-R algemeen 1

- Alle stijlmiddelen van de voorgaande perioden worden gebruikt
- Orkestratie:
 - Hoogromantiek: structureel, expressief, decoratief
 - Laatromantiek: synthese, bv. decoratief wordt structureel
 - Uitbreiding
 - Uitzonderlijke speelwijzen worden couranter
 - Moeilijksgraad neemt toe
 - Variëteit in toonkleur

207

Romantiek 63: L-R algemeen 2

- Tonaliteit:
 - Grens
 - Basis, maar niet noodzakelijk structurerend, wel expressiemiddel
- Stemvoering:
 - Romantische polyfonie leidt tot echte polyfonie, schijnpolyfonie (Strauss), en simultaneïteit (Mahler)
- Toonhoogte:
 - Afname (tijdelijk) intervallen
 - Melodische neemt toe

208

Romantiek 64: L-R algemeen 3

- Vorm e.a.:
 - Extreme afwijking
 - Suite-denken neemt toe (met behoud van eenheid)
 - Dramatisch denken
 - Genrevermenging
 - Verbale toelichting neemt toe

209

Tijdstafel 1800-1900

210

Tijdstafel 1900-1950

211
